

sation til områder, der ligger ingeniørernes nær. Revision er vel den tjenesteydelse, som revisorstanden beskæftiger sig mest med; men standens virke indbefatter også konstruktive arbejder og konsultativ virksomhed i mange økonomiske spørgsmål. En videregående redegørelse af dette ville også være af stor betydning, men her kommer vi igen til spørgsmålet om den »Specielle Del«.

Det ville være trist, hvis forsøg på udførelse af virkeligt omfattende arbejder indenfor den danske revisionslitteratur kun resulterer i »første dele«. Statsautoriseret revisor H. C. Steen Hansens bog »Revision I« udkom i 1937, og jeg håber stadig på en »del to«. Jeg vil her indskyde, at jeg uanset min fremhævelse af Niels Petersens nu helt å jourførte bog som grundlæggende lærebog også anbefaler de revisionsstuderende at beskæftige sig med Steen Hansens bog. Det er måske usædvanligt at nævne en anden lærebog i en anmeldelse som denne; men jeg ved, at det ikke ville være i Niels Petersens ånd, såfremt revisorprøven kunne klares alene på grundlag af et afgrænset hukommelsesstof. Beskæftigelsen med forskelligt prægede behandlinger af vanskelige emner er af stor værdi for de studerende, og derfor bør man benytte sig af de muligheder, der foreligger, til at se stoffet fra flere synspunkter. De samme betragtninger fører til en henstilling om, at Niels Petersen i en fremtidig udgave vil fremsætte en kort litteraturliste over sådan udenlandsk litteratur, herunder en kort vurdering af de vigtigste tidsskrifter, som det kunne være af interesse for de studerende at stifte nærmere bekendtskab med.

Jeg vender til slut tilbage til Revisionslærens »Specielle Del«, idet jeg udtrykker håbet om, at statsautoriseret revisor Niels Petersen vil gå tilbage til sit oprindelige forsæt og derved fuldstændiggøre og afrunde det billede af revisorstandens virke, som han på så udmærket en måde har vist os i det nu foreliggende arbejde.

H. Hjerno Jeppesen.

Dag Coward: Økonomisk risiko og usikkerhet bedømt ved avvik fra foretagets planer. Skrifter fra Norges Handelshøyskole. nr. 1. Bergen 1953. (I kommission hos Bedriftsøkonomens Forlag, Oslo). 359 sider. N. kr. 20,— hft., 23,— ib.

Forfatteren udtaler i forordet til den foreliggende afhandling, der er den første i rækken af økonomiske afhandlinger fra Norges Handelshøyskole i Bergen, at »undersøkelsen er lagt opp som en prinsipiell, teoretisk analyse, med utgangspunkt i usikkerhetsfenomenet som et elementært logisk og psykologisk fenomen«. Undersøgelsen »er avgrenset til å behandle synspunkter som i den foreliggende sammenheng kan gjøre seg gjeldende for det enkelte foretak under dettes økonomiske tilpasning. Det har derfor fall utenfor rammen å behandle den generelle økonomiske teoris synspunkter på risikofenomenets rolle i markedsmekanismen som en totalitet betraktet«. Afhandlingen adskiller sig på fordelagtig måde fra flere af sine forgængere ved sin betydeligt mere konkrete og virkelighedsnære problemstilling.

sation til områder, der ligger ingeniørernes nær. Revision er vel den tjenesteydelse, som revisorstanden beskæftiger sig mest med; men standens virke indbefatter også konstruktive arbejder og konsultativ virksomhed i mange økonomiske spørgsmål. En videregående redegørelse af dette ville også være af stor betydning, men her kommer vi igen til spørgsmålet om den »Specielle Del«.

Det ville være trist, hvis forsøg på udførelse af virkeligt omfattende arbejder indenfor den danske revisionslitteratur kun resulterer i »første dele«. Statsautoriseret revisor H. C. Steen Hansens bog »Revision I« udkom i 1937, og jeg håber stadig på en »del to«. Jeg vil her indskyde, at jeg uanset min fremhævelse af Niels Petersens nu helt å jourførte bog som grundlæggende lærebog også anbefaler de revisionsstuderende at beskæftige sig med Steen Hansens bog. Det er måske usædvanligt at nævne en anden lærebog i en anmeldelse som denne; men jeg ved, at det ikke ville være i Niels Petersens ånd, såfremt revisorprøven kunne klares alene på grundlag af et afgrænset hukommelsesstof. Beskæftigelsen med forskelligt prægede behandlinger af vanskelige emner er af stor værdi for de studerende, og derfor bør man benytte sig af de muligheder, der foreligger, til at se stoffet fra flere synspunkter. De samme betragtninger fører til en henstilling om, at Niels Petersen i en fremtidig udgave vil fremsætte en kort litteraturliste over sådan udenlandsk litteratur, herunder en kort vurdering af de vigtigste tidsskrifter, som det kunne være af interesse for de studerende at stifte nærmere bekendtskab med.

Jeg vender til slut tilbage til Revisionslærens »Specielle Del«, idet jeg udtrykker håbet om, at statsautoriseret revisor Niels Petersen vil gå tilbage til sit oprindelige forsæt og derved fuldstændiggøre og afrunde det billede af revisorstandens virke, som han på så udmærket en måde har vist os i det nu foreliggende arbejde.

H. Hjerno Jeppesen.

Dag Coward: Økonomisk risiko og usikkerhet bedømt ved avvik fra foretagets planer. Skrifter fra Norges Handelshøyskole. nr. 1. Bergen 1953. (I kommission hos Bedriftsøkonomens Forlag, Oslo). 359 sider. N. kr. 20,— hft., 23,— ib.

Forfatteren udtaler i forordet til den foreliggende afhandling, der er den første i rækken af økonomiske afhandlinger fra Norges Handelshøyskole i Bergen, at »undersøkelsen er lagt opp som en prinsipiell, teoretisk analyse, med utgangspunkt i usikkerhetsfenomenet som et elementært logisk og psykologisk fenomen«. Undersøgelsen »er avgrenset til å behandle synspunkter som i den foreliggende sammenheng kan gjøre seg gjeldende for det enkelte foretak under dettes økonomiske tilpasning. Det har derfor fall utenfor rammen å behandle den generelle økonomiske teoris synspunkter på risikofenomenets rolle i markedsmekanismen som en totalitet betraktet«. Afhandlingen adskiller sig på fordelagtig måde fra flere af sine forgængere ved sin betydeligt mere konkrete og virkelighedsnære problemstilling.

I kap. 1 opridser forfatteren den psykologiske baggrund for økonomisk handlen og kommer i forbindelse hermed ind på en kvalitativ diskussion af begreberne uvished, usikkerhed og risiko. Det kvalitative risikobegreb uddybes nærmere i kap. 2. I kap. 3 drøftes spørgsmålet om kvantitativ måling af risikoen. Forfatteren foreslår her først (s. 39—41) at udtrykke risikoen ved det beløb, som driftsherren indskyder i det økonomiske foretagende, ud fra den betragtning, at han i værste fald risikerer at tabe hele dette beløb, men det tilføjes dog, at der også må tages hensyn til sandsynligheden for, at beløbet går tabt. Med udgangspunkt i denne bemærkning kommer forfatteren derefter (s. 41—88) ind på en temmelig vidtløftig diskussion af mulighederne for at måle risikoen ved hjælp af det statistiske sandsynlighedsbegreb, som forfatteren dog i almindelighed anser for praktisk uanvendeligt til dette formål. Efter en kortfattet og til dels kritisk anlagt gennemgang af *G. L. S. Shackle's* teori om »potentiell overraskelse« (s. 89—97) vender forfatteren på en vis måde tilbage til sit udgangspunkt, idet han beslutter sig til at udtrykke risikoen (»avviksrisikoen« henh. »avvikssjansen«) som den største mulige afvigelse i positiv eller negativ retning fra det udfald, som driftsherren venter vil blive resultatet af en bestemt disposition (s. 97—111). Opfattet på denne måde er risikoen, ligesom det af forfatteren først foreslåede risikomål, af »endimensional« karakter. Selve risikomålet siger ikke noget om størrelsen af sandsynligheden for afvigelser i op- eller nedadgående retning fra det forventede udfald; det bygger kun på en sondring mellem de afvigelser fra det ventede, som driftsherren i den givne situation anser for mulige, og de udfald, som anses for praktisk taget udelukket.

Nu er denne risikodefinition jo ikke noget nyt, hvad forfatteren heller ikke på nogen måde forsøger at give det udseende af. Forfatterens fortløeneste består deri, at han rundt omkring i de følgende afsnit underkaster risikodefinitionen en nærmere analyse og giver eksempler på dens anvendelse i forskellige driftsøkonomiske kalkulesituationer. I kap. 4 diskuteres således usikkerheden m. h. t. størrelser, der (som f. eks. salgsindtægt = pris · solgt mængde) er sammensat af flere hver for sig usikre komponenter, og analysen føres videre i slutningen af kap. 5 (s. 139—162), hvor forfatteren bl. a. kommer ind på en særdeles instruktiv diskussion af den fra det interne regnskabsvæsen velkendte opspaltning af virksomhedens interne resultat i resultatkomponenter; ejendommeligt nok benytter forfatteren ikke lejligheden til at komme ind på en — muligvis tiltrængt — kritik af de gængse opspaltningssmåder, hvad der ellers kunde synes nærliggende, f. eks. i forbindelse med de betragtninger, forfatteren anstiller s. 156—62. En opspaltning af virksomhedens samlede overskud efter tilsvarende synspunkter findes i kap. 6 (s. 242—53). Kap. 7 indeholder en formel geometrisk diskussion af »usikkerhedsbælter« omkring funktionelt forbundne størrelser; udrustet med dette hjælpemiddel drøfter forfatteren i kap. 8 usikkerhedens betydning for virksomhedens planlægning i tilknytning til udvalgte eksempler fra produktions-, investerings- og omkostningsteorien. De synspunkter, som forfatteren anlægger i disse afsnit, vil utvivlsomt kunne være af værdi for den fremtidige økonomiske forskning.

Skønt ikke helt uden nye synspunkter former de øvrige afsnit i afhand-

lingen sig i det store og hele som en repetition af velkendt stof, hvis tilknytning til bogens hovedemne til dels er af en noget løsere karakter. Dette gælder i særdeleshed om det meget lange kap. 6, hvori forfatteren på en iøvrigt særdeles klar og udmærket måde drøfter en række spørgsmål vedrørende de driftsøkonomiske grundbegreber: omkostninger, indtægter, overskud og kapital. Mange af disse ting kunde uden skade for sammenhængen have været udeladt. Ikke desto mindre er bogen i kraft af de specielle risikoteoretiske afsnit i høj grad et studium værd.

Svend Fredens.

Rich. Willerslev: Studier i dansk industrihistorie 1850—1880. Handelshøjskolen i København, skriftrække A, 7. Einar Harecks Forlag. Kbh. 1952. 301 sider. Kr. 25,—. (Disputats).

Da dr. Willerslev i december 1952 erhvervede sin grad, havde han allerede en betydelig økonomisk-historisk produktion bag sig. Han har behandlet organisationsformen i det første ostindiske kompagni på Kristian den Fjerdes tid¹⁾, og han har skrevet om dansk sukkerhandel og sukkerproduktion i det 18. og 19. århundrede²⁾. Til disse ældre emner er senere kommet en værdifuld afhandling om studeeksporten³⁾, hvor et hidtil ukendt materiale er bragt for dagens lys, så at man nu talmæssigt set har grund under fødderne for dette hovedprodukts vedkommende i det 16. og 17. århundrede.

Vor økonomiske historie i det sidste hundrede år er som bekendt en temmelig øde ager, en skæbne, som den for øvrigt deler med den almindelige danske historie i samme tidsrum. Her har Willerslev imidlertid sat spaden i jorden på vigtige punkter. Han har behandlet toldremissionerne af 1842 og 1844⁴⁾, han har skrevet om de danske jernbaners anlæg⁵⁾ og om de københavnske arbejderes vilkår i deres tungeste år omkring 1870⁶⁾.

Willerslevs disputats falder i tre dele. Den første rummer et forsøg på at tilvejebringe et solidt talmateriale som grundlag for videre slutninger. De ældre folketællingers upålidelighed med hensyn til erhvervsforhold dokumenteres. Folk opgiver simpelthen ikke deres erhverv korrekt. Man vil ikke være ved, at man er almissenyder, og gamle og uarbejdsdygtige opgiver deres fordums erhverv. Man kan endvidere ikke skelne mellem arbejdere og tyende o. s. v. Også den egentlige industristatistik har store

¹⁾ Danmarks første aktieselskab, Hist. Tidsskr. 10. rk., VI bd.

²⁾ P. P. Svestrup og Rich. Willerslev, Den danske sukkerhandels og sukkerproduktions historie, Kbh. 1945.

³⁾ Dansk studehandel fra 1560 til 1660. Jyske samlinger. Ny række, II bd., 2. hefte. Århus 1952.

⁴⁾ Remissionen af 14. april 1842 og 27. marts 1844. Studie i dansk oversøisk handel. Nationaløk. Tidsskr., 4. hefte, 1945.

⁵⁾ I De danske Statsbaner 1847—1947, udg. af Generaldirektoratet for Statsbanerne, København 1947.

⁶⁾ Københavnske fabriksarbejderes og arbejdsmænds vilkår omkring 1870. Hist. Medd. om København, 4. rk., II bd., hefte 1—2, 1949.